

Sözcükte Çok Anlamlılık

Sözcükler cümle içinde kullanılma durumlarına göre farklı anlamlar kazanabilir. Örnekleri inceleyelim:

çıkma

Cümledeki anlamı

Okula gitmek için evden **çıkma**. ⇒ İçeriden dışarıya gitmek.
Mehmet Bey'in oğlu doktor **çıkma**. ⇒ Meslek sahibi olmak.
Güneş görmeyen o evden **çıkma**. ⇒ Başka yere getirmek, taşınmak.

bakma

Cümledeki anlamı

Bugün tam 20 hastaya **bakma**. ⇒ Tedavi etmek için ilgilenmek.
Yemek işlerine aklı **bakıyor**. ⇒ Bir işte görev almak.
Televizyona **baktıktan** sonra uyudu. ⇒ İzlemek, seyretmek.

Deyimler ve Atasözleri

1- Deyimler

Gögunlukla gerçek anlamından ayrı anlam taşıyan, anlatıma akıcılık ve çekicilik katan kalıplaşmış sözcük topluluğuna deyim denir.

*- Deyimler en az iki sözcükten oluşur. Örneğin "burnundan gelmek", "bardağı taşırmak".

*- Deyimler genellikle mecaz anlamlıdır. Örneğin "etekleri tutuşmak" deyimini eteği yanan, alev alan birini değil, çok telaşlan birini ifade eder.

*- Deyimler bir durumu az sözle en etkili bir şekilde anlatırlar.

Türkçe 4. Sınıf

☞ Aşağıda bazı deyimler ve anlamları verilmiştir:

- *- Ağzından kaçırmak → Söylememesi gereken bir şeyi söylemek.
- *- Küçük dilini yutmak → Sasırmak, donakalmak.
- *- Burun kıvrırmak → Beğenmeyip, küçümsemek.
- *- Elinden iyi iş gelmek → Becerikli, hünerli olmak.
- *- Pireyi deve yapmak → Önemsiz bir şeyi abartmak.

2- Atasözleri

Atalarımızın tecrübelerinden oluşan, kimin söylediği belli olmayan, öğüt veren geniş anlamlı sözlerle atasözü denir.

*- Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcüklerin yeri değiştirilemez. Örneğin "vakit nakittir" yerine "vakit paradır", "nakit vakittir" diyemeyiz.

*- Atasözleri kısa ve özlü sözlerdir. Uzun sözlerle anlatılacak bir olayı kısaca açıklar. Örneğin küçük birikimlerin zamanla büyüyeceğini, ödevlerini birkaç hafta yapmayan öğrencinin yapamayacağı kadar ödevinin birikmesi durumunu "Damlaya damlaya göl olur" atasözüyle açıklayabiliriz.

*- Atasözleri gözlem ve tecrübeye dayanır. Öğüt verici ve yol göstericidir.

*- Atasözlerinin çoğu deyimler gibi mecaz anlamlıdır.

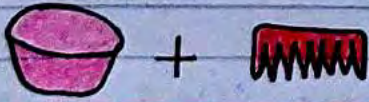
Türkçe

4. Sınıf

☞ Aşağıda bazı atasözleri ve anlamları verilmiştir.

- *- Denize düşen yılanı sarılır → Tehlikeli bir duruma düşen insan olmadık çarelere başvurabilir.
- *- Tereciye tere satılmaz → Bir işin ustasına, o işi nasıl yapacağı öğretilmez.
- *- Gülü seven dikenine katlanır → İnsan sevdiği iş veya kişi için bunlardan gelecek sıkıntılara katlanır.
- *- Emek olmadan yemek olmaz → Gecekimizi sağlamak için mutlaka çalışmak gerekir.
- *- Akıl akıldan üstündür → Önemli konularda başkalarının da fikrini almak önemlidir. Bizim aklımıza gelmeyen bir şeyi başkası bulabilir.

Not : Deyimler ve atasözleri dilimizin zenginliklerindendir. Burada tüm deyim ve atasözlerinin anlamını anlatmak mümkün değil. Bu yüzden yazınıza uygun bir "Deyim ve Atasözleri Sözlüğü" alabilirsiniz. Özellikle resimli olanları çok eğlencelidir. Böylece hem anlamlarını öğrenir, hem de anlatım becerilerinizi geliştirebilirsiniz. 😊

"Taşı tarağı toplamak" deyimini sizce yukarıdaki anlamda mıdır?

Anlamını araştır. 😊

"Etekleri zil çalmaq" deyimini sizce yukarıdaki anlamda mıdır?

Anlamını araştır. 😊

Cümleden Çıkarım Yapma

1- Neden-Sonuç Cümleleri: Bir durumun sebeplerini öğrenebilmek için "Neden?" ve "Nasıl?" sorularını sorarız. Bu sorulara cevap verirken bazı ifadeleri kullanırız. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

*- Çünkü	*- Bu nedenle	*- Bu yüzden
*- Bunun nedeni	*- Olduğu için	*- Neden olarak
*- Dolayısıyla	*- Bunun sonucunda	*- İçin

Bu ifadeleri kullanarak neden-sonuç ilişkisi ortaya çıkartırız. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim.

Örnekler

Neden

Sonuç

*- Otobüsü kaçırdığım için	{	okula geç kaldım.
*- Düzenli ders çalışmadığından		üniversite sınavını kazanamadı.
*- Aşırı kar yağışı nedeniyle		okullar tatil edildi.
*- Dün geç uyuduğu için		sabah işe geç kaldı.

2- Karşılaştırma Cümleleri: En az iki farklı olayın, durumun, kişinin veya varlığın özellikleri bakımından kıyaslanmasına karşılaştırma denir. Fiziksel özellikler, zihinsel özellikler, tutarlar, zevkler karşılaştırılabilir özelliklerdendir.

Örnek: Sedat, sınıfın en uzun öğrencisidir.

Örnek: Abloma göre daha hızlı okuyorum.

3- Benzetme Cümleleri: Benzetme de aslında bir karşılaştırma türüdür. Herhangi bir olayı, durumu ya da varlığı daha iyi açıklayabilmek için yaptığımız karşılaştırmaya benzetme denir. Benzetmede iki farklı durum benzeyen ve benzetilen olarak aynı cümlede bulunur.

☞ Benzetme cümlelerinde genellikle "gibi" sözcüğü kullanılır. Örnekleri inceleyelim.

Örnek : Gülünce inci gibi dişleri göründü.

Örnek : Yaşlı adam salıncığa binince çocuk gibi sevindi.

Örnek : Aa bir kurt gibi masaya oturdu.

4- Örneklendirme Cümleleri : Bir olayı daha iyi anlatabilmek için bazı örnekler vermemiz gerekebilir. Bir cümlede konunun çok daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için, gerekli olan örneklerin verildiği cümlelere örneklendirme cümlesi denir.

☞ Örneklendirme yapılırken bazı cümlelerde bir, bazılarında birden fazla örnek verilebilir. Örnekleri inceleyelim.

Örnek : Tavuk, deve kusu gibi bazı hayvanlar kanatları olduğu halde uçamazlar.

Örnek : En çok sevdiğim film türleri arasında macera, aksiyon ve bilim kurgu konuları başta gelir.

Örnek : Vücudumuzu dirençli tutmak için portakal, limon ve mandalina gibi vitamin bakımından yüksek meyveleri yemeliyiz.

Anlamlı ve Kurallı Cümleler

Bir cümlede yapılan işi belirten kelimenin sonda yer almasıyla oluşan cümleye **kurallı cümle** denir.

Örnekler:

*- Bugün pikniğe gideceğiz.

*- Ödevlerimi şimdi yapacağım.

*- Bu yıl tatile gitmedim.

Yandaki cümlelerde altı gizili sözcükler, cümlede yapılan işi belirtiyorlar ve cümlenin sonuna gelmişler. Bu yüzden kurallı cümlelerdir.

☞ Bir cümlenin kurallı olmasının yanında anlamlı olmasına da dikkat edilmelidir. İşi belirten sözcük sonda olsa da anlamlı olmayabilir.

Örnek: Ali futbol oynamayı çok sever. (Anlamlı ve kurallı)

Ali çok oynamayı futbol sever. (Anlamsız)

☞ Aşağıda kısıtık olarak verilen sözcükleri anlamlı ve kurallı cümlelere dönüştürün.

*- istiyorum - akşam - gelmek - yarın - size

⇒

*- için - yolda - arabam - kaldım - bozulduğu

⇒

*- eve - bitirmez - isimi - döneceğim - bitirir

⇒

Kuralsız (Devrik) Cümleler

Bir cümlede yapılan işi belirten kelimenin sonda yer almadığı cümleye **devrik cümle** denir.

Devrik cümle anlamın bozuk olması demek değildir. Sadece işi belirten kelime sonda değildir. Aşağıda verilen örneklerle bakalım.

- *- Ömer işe gelmeyecek yarın. (Devrik fakat anlamlı.)
- *- Dün gördüm seni. (Devrik fakat anlamlı.)
- *- Yemekten sonra göremedim seni. (Devrik fakat anlamlı.)
- *- Seneye görürüz artık. (Devrik fakat anlamlı.)

Cümlenin Öğeleri

Sözcüklerin cümle içinde çeşitli görevleri vardır. Cümlelerin içinde kullanılan kelimeler görevlerine göre **öge** olarak adlandırılır.

Cümlenin öğeleri { Özne
Tümleş
Yüklem

1- Yüklem: Cümlede işi, oluşu, hareketi, olayı, yargıyı bildiren sözcüklere **yüklem** denir. Yüklem cümlenin en temel ögesidir. Yüklem olmadan cümle kurulamaz. Örnekleri inceleyelim.

- *- Gankırı'ya bu yıl tasındık. ⇒ "tasındık" yüklem.
- *- Kaç ay sonra geleceksin? ⇒ "geleceksin" yüklem.
- *- Seni bugün hiç görmedim. ⇒ "görmedim" yüklem.

2-Özne: Cümlede yüklem bildirdiği işi yapan varlığa **özne** denir. Bir cümlede özneyi bulabilmek için yükleme "**kim**" ve "**ne**" sorularından uygun olanı sorarız. "Kim" sorusu genelde insanlar için sorulurken; "ne" sorusu hayvan, bitki ve cansız varlıklar için sorulur. Örnekleri inceleyelim.

*- **Yasin** bugün okula gelmedi.

Kim gelmedi? Yasin → **özne**

*- **Tren** ağır ağır istasyondan ayrıldı.

Ne ayrıldı? Tren → **özne**

*- **Öğrenciler**, sınıfı temizliyor.

Kim temizliyor? Öğrenciler → **özne**

Not: Bazı cümlelerde **özne** doğrudan verilmeyebilir. Bu tür özneler **gizli özne** denir. Örnekleri inceleyelim.

*- Hafta sonu pikniğe gideceğiz.

Kim gidecek? Biz → **gizli özne**

*- Kalemini kaybetti.

Kim kaybetti? O → **gizli özne**

Türkçe 4.Sınıf

3- Tümleç: Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan sözcük ya da sözcük gruplarına **tümleç** denir.

Not: Bir cümlede özne ile yüklem dışında kalan tüm sözcükler tümleç görevindedir.

 Cümlede tümleci bulmak için yükleme ne, neyi, kimi, nereye, nerede, nereden, kime, kimde, kimden, ne zaman, nasıl, niçin, ne kadar sorularından uygun olanı sorarız. Örnekleri inceleyelim.

*- Aynur televizyon izliyor.

→ Yapılan iş \Rightarrow izliyor (**yüklem**)

→ Kim izliyor? \Rightarrow Aynur (**Özne**)

→ Aynur ne izliyor? \Rightarrow televizyon (**tümleç**)

*- Kitabım evde kaldı.

→ Yapılan iş/olay. \Rightarrow kaldı (**yüklem**)

→ Kimin kitabı evde kaldı? \Rightarrow Benim (**gizli özne**)

→ Kitabım nerede kaldı? \Rightarrow evde (**tümleç**)

*- Yağmur okuldan geldi. (nereden geldi \rightarrow okuldan)
Özne **Tümleç** **Yüklem**

*- Şule çok hızlı araba kullanıyordu. (nasıl \rightarrow çok hızlı)
Özne **Tümleç** **Tümleç** **Yüklem** (ne \rightarrow araba)

Anlamlarına Göre Cümleler

Olumlu Cümle

Bir işin, hareketin yapıldığını ya da yapılacağını bildiren cümlelerdir.

*- Beklediğim mektup geldi.

*- Maca izlemeyi severim.

*- Bu araba bizimdir.

*- Kalemim var.

Olumsuz Cümle

Bir işin, hareketin yapılmadığını ya da yapılmayacağını bildiren cümlelerdir. -me, -ma eki gelir.

*- Beklediğim mektup gelmedi.

*- Maca izlemeyi sevmem.

*- Bu araba bizim değildir.

*- Kalemim yok.

Soru Cümlesi

Bir işin, hareketin yapılıp yapılmadığını ya da yapılıp yapılmayacağını soru yoluyla bildiren cümlelerdir.

*- Bana bakar mısınız?

*- Uçak geldi mi?

*- Hangi filmi izleyelim?

☞ Soru cümlelerinin sonuna soru işareti (?) gelir.

Ünlem Cümlesi

Sevina, korku, hayret, heyecan, kızgınlık gibi duygu bildiren cümlelerdir.

*- Eyvah, yemek tıstı!

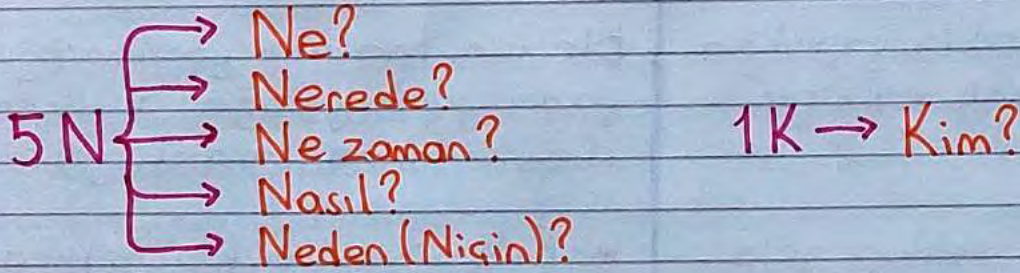
*- Yasasın, biz kazandık!

*- Ey Türk gençliği!

☞ Ünlem cümlelerinin sonuna ünlem işareti (!) gelir.

5N1K

Bir cümlede ya da metinde belli başlı sorulara yanıt ararız. Bu sorular metni daha kolay anlamamızı sağlar. Yakından inceleyelim.

☞ Bir cümlede ya da metinde bu soruların hepsine yanıt bulamayabiliriz. Bu sorulardan çoğuna yanıt verebilirsek metni daha iyi anlamış oluruz. Örnekleri inceleyelim.

*- Derya turnuvayı kazanabilmek için dün okulda satranca egzersizine katıldı.

Kim? → Derya.

Ne? → Derya ne yaptı? Satranca egzersizine katıldı.

Nerede? → Okulda.

Ne zaman? → Dün.

Neden/Niçin? → Turnuvayı kazanabilmek için.

Yukarıda gördüğümüz gibi cümle üzerinden 5 soruya yanıt bulabildik. Yani bu cümle detaylı olarak bize konuyu en iyi şekilde aktarmış durumda.